

УДК 35.07:332.142.2(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.15>

МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ПРАВОСУДДЯ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Медяник І.С.,
аспірант

Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0007-4597-5708

Медяник І.С. Механізми відновлення органів публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях України: теоретико-прикладні аспекти.

У контексті російської агресії, що призвела до тимчасової окупації частин української території, виникає необхідність здійснення комплексних заходів для відновлення суверенітету, правопорядку та законності. Стаття розкриває ряд важливих аспектів, які включають теоретичні підходи до відновлення публічної влади, механізми відновлення правосуддя, реалізацію стабілізаційних заходів та практичні аспекти їх впровадження на деокупованих територіях. Теоретична частина статті обґрунтовує необхідність розробки нових правових норм, які б враховували специфіку постконфліктної ситуації, інтегруючи при цьому міжнародні стандарти і досвід інших країн, які зазнали подібних випробувань. Розглядається роль відновлення довіри до державних інституцій через реформування та модернізацію судової системи, забезпечення справедливого розгляду справ, а також шляхи підвищення ефективності правосуддя через реалізацію програм реабілітації та підтримки постраждалих. Висвітлено механізми відновлення правосуддя, де автори акцентують на необхідності зміцнення інституційної бази, створенні умов для доступу до судового захисту та притягненні до відповідальності осіб, винних у злочинах під час окупації. Обговорюються варіанти реалізації стабілізаційних заходів, зокрема, відновлення інфраструктури, забезпечення базових потреб населення, підтримка місцевого бізнесу і створення нових робочих місць, що сприятиме соціальному згуртуванню та відновленню громадського порядку. У висновках підкреслюється необхідність системного підходу, комплексних заходів та адаптації до змінних умов для успішного відновлення законності і правопорядку на деокупованих територіях. Рекомендується зосередитись на розробці ефективних механізмів моніторингу та оцінки, що дозволять оперативно реагувати на виклики та коригувати стратегії відновлення. Ця стаття внесе важливий вклад у

науковий діалог з питань відновлення публічної влади і правосуддя в умовах постконфліктного розвитку, забезпечуючи цінні рекомендації для правозастосування та політичних рішень.

Ключові слова: відновлення правосуддя, деокуповані території, публічна влада, стабілізаційні заходи, реформування судової системи, постконфліктний розвиток, моніторинг і оцінка, правові механізми, соціальна інтеграція, законність і порядок.

Medianyuk I.S. Mechanisms of restoration of public authorities and justice in the de-occupied territories of Ukraine: theoretical and applied aspects.

In the context of russian aggression, which led to the temporary occupation of parts of the Ukrainian territory, there is a need to implement complex measures to restore sovereignty, law and order, and legality. The article reveals a number of important aspects, which include theoretical approaches to the restoration of public power, mechanisms for the restoration of justice, implementation of stabilization measures and practical aspects of their implementation in the de-occupied territories. The theoretical part of the article justifies the need to develop new legal norms that would take into account the specifics of the post-conflict situation, while integrating international standards and the experience of other countries that have undergone similar trials. The role of restoring trust in state institutions through reforming and modernizing the judicial system, ensuring the fair trial of cases, as well as ways of improving the efficiency of justice through the implementation of programs for rehabilitation and support of victims are considered. The mechanisms of restoring justice are highlighted, where the authors emphasize the need to strengthen the institutional base, create conditions for access to judicial protection, and bring to justice persons guilty of crimes during the occupation. Options for implementation of stabilization measures are discussed, in particular, restoration of infrastructure, provision of basic needs of the

population, support of local business and creation of new jobs, which will contribute to social cohesion and restoration of public order. The conclusions emphasize the need for a systematic approach, comprehensive measures and adaptation to changing conditions for the successful restoration of law and order in the de-occupied territories. It is recommended to focus on the development of effective monitoring and evaluation mechanisms that will allow prompt response to challenges and adjustment of recovery strategies. This article will make an important contribution to the scholarly dialogue on restoring public power and justice in post-conflict development, providing valuable guidance for law enforcement and policy decisions.

Key words: restoration of justice, de-occupied territories, public authority, stabilization measures, judicial system reform, post-conflict development, monitoring and evaluation, legal mechanisms, social integration, legality and order.

Постановка проблеми. Відновлення роботи органів публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях України є однією з найактуальніших проблем сучасного етапу розвитку правової системи держави. Збройна агресія російської федерації, що призвела до тимчасової окупації окремих районів України, поставила перед державою надзвичайно важке завдання – забезпечити відновлення територіальної цілісності та повернення до нормального життя на цих територіях. Відновлення роботи владних інституцій та судової системи на деокупованих територіях є ключовим елементом цього процесу, оскільки без них неможливо забезпечити дотримання правопорядку, верховенства права та захист прав і свобод громадян.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретико-прикладних аспектів відновлення роботи органів публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях України. У межах дослідження планується розглянути основні теоретичні підходи до цього питання, визначити ключові виклики та проблеми, з якими стикаються державні інституції під час реінтеграції звільнених територій, а також запропонувати конкретні механізми і рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності відновлювальних заходів. Стаття також націлена на виявлення та систематизацію стабілізаційних заходів, що можуть бути застосовані в процесі відновлення діяльності органів публічної влади та судової системи, а також на вивчення міжнародного досвіду у цій сфері та можливостей його адаптації до українських умов.

Таким чином, стаття має на меті заповнити прогалину в наукових дослідженнях, пов'язаних із процесом відновлення публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях, шляхом

комплексного аналізу існуючих підходів, виявлення проблем та розробки рекомендацій для удосконалення цього процесу.

Стан опрацювання проблематики. свідчить про те, що питання відновлення роботи органів публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях України привертає все більше уваги науковців та практиків. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили такі українські вчені, як Б. Бабін, С. Баранов, М. Баймуратов, Ю. Бальцій, О. Батанов, Р. Бедрій, О. Буткевич, А. Войціховський, О. Власюк, П. Гай-Нижник, В. Горбулін, О. Дахно, В. Демиденко, А. Дегтеренко, С. Дейнеко, Р. Єделєв, О. Задорожній, О. Ляшко, Н. Камінська, О. Калакура, Т. Карабін, Д. Кіріка, М. Ковалів, С. Кононенко, А. Кориневич, О. Кресін, І. Кресіна, Б. Логвиненко, О. Ляшенко, А. Мацко, Н. Мішина, А. Миколук, А. Надутий, Л. Наливайко, М. Рубашенко, К. Савчук, А. Санченко, О. Скрипнюк, Л. Тимченко, В. Топчій, О. Циганов, Н. Шаптала, В. Шаповал, В. Шевчук, Ю. Шемшученко, Є. Щербань, С. Чумаченко, В. Явір, І. Яковюк, А. Яновицька, Н. Янчук та інші, які розглядали правовий статус тимчасово окупованих територій, механізми їх деокупації та реінтеграції. Однак, більшість досліджень зосереджена на загальних аспектах деокупації та правовому врегулюванню статусу внутрішньо переміщених осіб, тоді як питання саме відновлення діяльності органів влади та судової системи на деокупованих територіях залишається недостатньо висвітленим.

Дослідження іноземних авторів також вказують на важливість відновлення правових та адміністративних структур для успішної реінтеграції звільнених територій, проте їхній досвід потребує адаптації до українських реалій. Тому актуальність цієї статті полягає в необхідності наукового обґрунтування ефективних механізмів відновлення органів публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях України.

Виклад основного матеріалу. Відновлення роботи органів публічної влади на деокупованих територіях є складним і багатогранним процесом, який вимагає глибокого розуміння як правових, так і соціально-економічних аспектів. Теоретичні основи цього процесу базуються на кількох ключових концепціях: державний суверенітет, права людини, верховенство права, і теорії постконфліктної відбудови. Державний суверенітет з точки зору міжнародного права означає поновлення контролю над деокупованими територіями, яке є виразом державного суверенітету [1]. Держава має виключне право на встановлення своїх законів та управлінських структур на всій своїй території. У цьому контексті, відновлення діяльності державних органів є

не лише правовим, але й суверенним обов'язком України. Захист прав і свобод людини стоїть у центрі процесу відновлення влади. Особливу увагу слід приділити забезпеченню прав внутрішньо переміщених осіб та жертв агресії рф. Важливо, щоб механізми відновлення були спрямовані на зміцнення довіри між державою та громадянами, а також на створення умов для їхньої активної участі у відбудові громадського життя. Верховенство права є основою для будь-яких дій держави на деокупованих територіях, що включає відновлення законності та порядку, включаючи відновлення судової системи, правоохоронних органів, а також законодавчих та виконавчих органів влади, які діятимуть відповідно до українського законодавства та міжнародних стандартів [2, с. 126–130].

Вивчення досвіду інших країн, що пройшли через подібні конфлікти, вказує на необхідність комплексного підходу до відбудови. Це включає соціально-економічне відновлення, відновлення інфраструктури, а також психологічну реабілітацію населення [3, с. 104–109]. Важливим є також забезпечення прозорості у діяльності органів влади, викорінення корупції, і створення механізмів громадського контролю. Ці теоретичні основи формують рамки для практичного втілення процесів відновлення роботи органів публічної влади на деокупованих територіях. Важливо, що всі ці аспекти взаємопов'язані та взаємозалежні, формуючи єдину стратегію відбудови, яка враховує як правові, так і соціально-економічні виміри відновлення державності на звільнених територіях.

Заходи, спрямовані на відновлення правової рамки на деокупованих територіях, повинні включати в себе не тільки відновлення української юрисдикції, але й адаптацію законодавства до потреб та особливостей місцевого населення, що може зазнавати складних викликів, зокрема від впливу довготривалої окупації. Необхідно вжити заходів для забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян, зокрема шляхом відновлення інфраструктури судових установ, що були зруйновані або пошкоджені. Важливим аспектом є також відновлення системи освіти та охорони здоров'я, які є критично важливими для забезпечення сталого розвитку та відновлення соціальної згуртованості.

Успішне відновлення роботи органів публічної влади на деокупованих територіях також вимагає ефективного взаємодії між центральною та місцевою владою. Це забезпечує не тільки адекватне управління ресурсами, але й сприяє врахуванню місцевих особливостей та потреб у процесі відбудови [4, с. 622–635]. Особливу увагу варто приділити розвитку місцевих ініціатив та підтримці громадських організацій, що можуть відіграти ключову роль у відновленні

довіри та забезпеченні громадського контролю за діяльністю органів влади [5].

Відновлення правосуддя на деокупованих територіях України є критично важливим для забезпечення законності, порядку та прав людини. Першочергово необхідно зосередитись на реконструкції судових інфраструктур, що включає ремонт пошкоджених судових будівель, будівництво нових комплексів і їхнє сучасне оснащення. Це забезпечить фізичну доступність судових послуг для всіх громадян, включаючи людей з обмеженими можливостями.

На другому етапі ключове значення має підготовка та навчання суддів і судового персоналу. Перенавчання має охоплювати актуальні аспекти правової практики, етики, а також методи боротьби з корупцією. Важливим є надання знань з прав людини і верховенства права, що є основою справедливого судочинства.

Третім напрямком є відновлення законодавства, що передбачає перегляд і адаптацію існуючих законів до стандартів національного та міжнародного права. Це сприятиме відновленню правової єдності на деокупованих територіях і забезпечить рівне застосування законів. Особливо важливо встановити чіткі механізми застосування права, які допоможуть відновити довіру громадян до правосуддя.

Четвертий напрямок включає забезпечення доступу до правосуддя через впровадження програм юридичної допомоги та використання цифрових технологій для дистанційного доступу до судових послуг. Це дозволить громадянам вчасно отримувати кваліфіковану юридичну підтримку і сприятиме збільшенню правової обізнаності серед населення.

Останнім, але не менш важливим, є взаємодія з місцевими спільнотами та громадськими організаціями [6, с. 53–59]. Залучення цих груп до дискусій та рішень з правових питань допомагає забезпечити більшу прозорість судочинства і зміцнює громадський контроль. Громадські організації можуть відігравати роль посередників між судовою системою і громадянами, сприяючи підвищенню довіри до правової системи.

Ці механізми мають бути інтегрованими та взаємопов'язаними, формуючи комплексну систему відновлення правосуддя. Вони повинні адаптуватися до місцевих умов і потреб громад, щоб ефективно відповідати на унікальні виклики, які стоять перед деокупованими регіонами. Практична реалізація цих напрямків залежить від політичної волі, фінансових ресурсів та міжнародної підтримки, що дозволить забезпечити довгострокову стабільність та розвиток правосуддя на цих територіях.

Практичне впровадження стабілізаційних ініціатив на деокупованих територіях України вимагає інтегрованого підходу, який включає від-

новлення правопорядку, економічне відродження, ремонт інфраструктури, соціальний захист, та відновлення громадської довіри.

Основний пріоритет полягає у забезпеченні громадської безпеки, що передбачає розміщення правоохоронних органів та створення умов для оперативного реагування на загрози порядку. Цей крок є критично важливим для забезпечення стабільності і запобігання новим конфліктам.

Відновлення інфраструктури є наступним кроком у процесі стабілізації. Це означає ремонт шкіл, лікарень, житлових комплексів, і транспортної інфраструктури, що сприятиме реінтеграції переселенців та відновленню звичайного ритму життя місцевих громад.

Економічне відродження включає стимулювання місцевого бізнесу, залучення інвестицій, і підтримку аграрного сектору, що дозволить територіям стати економічно самодостатніми та зменшить залежність від зовнішньої допомоги.

Соціальний захист населення передбачає програми допомоги тим, хто найбільше постраждав від конфлікту, включаючи дітей, літніх людей, інвалідів, та осіб без житла чи стабільного доходу [7]. Важливим аспектом є також психологічна підтримка та освітні програми, які допоможуть налагодити життя громад після довготривалих потрясінь.

Нарешті, залучення громад і відновлення соціальних зв'язків є важливим для стабілізації ситуації. Це включає розвиток громадського суспільства, створення місцевих рад та ініціатив, які сприятимуть діалогу і співпраці серед різних груп населення.

Висновки. Висновки статті підсумовують ключові результати аналізу відновлення публічної влади і правосуддя на деокупованих територіях України, виокремлюючи основні аспекти теоретичних основ, механізмів правосуддя, стабілізаційних заходів і практичних рекомендацій.

По-перше, теоретичні основи відновлення публічної влади на деокупованих територіях є критично важливими для формування адекватної правової та адміністративної бази. Розробка нових правових норм повинна враховувати специфіку постконфліктних ситуацій і враховувати досвід інших країн, що зазнали подібних випробувань. Важливо забезпечити інтеграцію міжнародних стандартів з урахуванням особливостей українського контексту, що дозволить створити ефективні механізми відновлення і зміцнення державності.

По-друге, механізми відновлення правосуддя є основою для відновлення довіри громадян до державних інститутів. Зміцнення правосуддя в деокупованих територіях включає відновлення судової системи, забезпечення справедливого розгляду справ і покарання за злочини, вчинені

під час окупації. Підвищення ефективності правосуддя також передбачає реалізацію програм з реабілітації та підтримки постраждалих осіб, а також забезпечення доступу до правосуддя для всіх верств населення.

По-третє, практичні аспекти впровадження стабілізаційних заходів включають не тільки відновлення інфраструктури та забезпечення базових потреб населення, але й реалізацію довгострокових стратегій для економічного розвитку. Важливим аспектом є забезпечення соціального захисту та підтримки місцевого населення, що сприятиме соціальному згуртуванню і відновленню громадського порядку. Відновлення економічної стабільності також має бути на порядку денному, включаючи підтримку місцевого бізнесу і створення нових робочих місць.

По-четверте, інтеграція досвіду інших країн є важливим елементом для адаптації ефективних практик до українських реалій. Міжнародний досвід показує, що успішне відновлення правопорядку і правосуддя потребує не тільки фінансової підтримки, але й технічної допомоги, а також експертної оцінки. Важливо налагодити співпрацю з міжнародними організаціями, які можуть надати цінні ресурси та експертизу.

По-п'яте, рекомендується зосередитися на розробці ефективних механізмів моніторингу та оцінки впроваджених заходів. Це дозволить оперативно реагувати на зміни ситуації і коригувати стратегії відповідно до нових викликів. Підвищення правової обізнаності населення є критично важливим для забезпечення успішної реалізації відновлювальних заходів. Також необхідно розглянути питання розширення міжнародної технічної та фінансової підтримки для забезпечення стабільного і довгострокового відновлення.

Висновки підтверджують, що відновлення публічної влади та правосуддя на деокупованих територіях є складним і багатогранним процесом, який потребує системного підходу, комплексних заходів та постійної адаптації до змінюваних умов. Ефективне впровадження розроблених стратегій і механізмів забезпечить не лише відновлення законності і правопорядку, але й сприятиме сталому розвитку цих регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наливайко Л.Р. Державний лад України: теоретико-правова модель: монографія. Харків : Право, 2009. 598 с.
2. Логвиненко Б.О. Адміністративно-правове забезпечення деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 2. С. 126–130.

3. Мурашко А., Ліпкан В., Наливайко Л., Ситник Г., Смолянук В. Аналіз сучасного стану та тенденції розвитку нормативно-правового регулювання державної політики у сфері національної безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 104–109.
4. Наливайко Л.Р. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 3 (31). С. 622–635.
5. Шаптала Н.К., Камінська Н.В. Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації в сучасному науковому дискурсі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 1 (23). С. 57–69.
6. Скобельська О.Р. Стабілізаційні заходи на деокупованих територіях: поняття та види. *Нове українське право*. 2023. № 5. С. 53–59.
7. Колесніченко О. Міжнародний досвід відновлення та відбудови держав і регіонів після військових конфліктів та екологічних катастроф: висновки для України. *Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства*. 2024. URL: https://analytics.intsecurity.org/wpcontent/uploads/2024/01/Ukr_EPravda_12_Recovery.pdf.